

РОЛЬ ТА МІСЦЕ КАЗКИ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Казка займає особливе місце в духовній сфері нашого народу. Вона незвичайним почуттям живе у кожному з нас від колиски до змужніння, адже це особлива форма мислення та творчості. Поряд з цим, вона - джерело знань, бо у ній зашифрований життєвий досвід багатьох попередніх поколінь, відображаються усі аспекти людського життя, а казкові сюжети розкривають ситуації та проблеми, які переживає в цьому житті кожна людина.

Здавна в усіх народах розуміли виховне значення казки, адже вона несе в собі культуру, світогляд, стиль взаємин, цінності, моральні норми свого народу. Роль казок у вихованні дитини в початковій школі полягає не тільки в приємному проведенні часу. Адже дитина неминуче вчиться розуміти внутрішній стан улюблених героїв, намагається аналізувати ті чи інші їхні вчинки. На деякий час вона забуває про свої реальні тривоги і поринає у казковий світ, де завжди перемагають сили добра.

Дитячі казки допомагають розширити словниковий запас, будувати зв'язне мовлення. Дуже важливо, щоб дитина розмовляла не тільки правильно, але при цьому ще й емоційно, образно, красиво. Як правило, казки несуть в собі багатовікову народну мудрість. Часто можна почути думку, що деякі казки надто реалістично описують події. При цьому дитина образно сприймає жорстокість, і якщо вона спостерігала сцени насильства в телевізійних фільмах, то школяру буде вкрай важко образно їх сприймати в казках.

Казка - живе джерело дитячого мислення. Дивлячись на досвід наших предків, ми вкотре переконуємось, що інтелектуальні, моральні та естетичні почуття, які народжуються в душі дитини під враженням казкових образів, стимулюють потік думки, що пробуджує до активної діяльності мозок, зв'язує повнокровними нитками живі острівці мислення. Під впливом почуттів дитина мислить словами. В казкових образах перший крок - від яскравого, живого, конкретного до абстрактного. Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. У початкових класах народна казка справляє значний вплив на особистість дитини.

В дітей молодшого шкільного віку ще не сформована стійка психіка, що веде за собою їх особливу вразливість. Вплив дорослих та навколишнього середовища на дитину має дуже велике значення. Тобто саме ми, майбутні учителі молодших класів, будемо формувати всебічно розвинену особистість молодшого школяра. Саме вчитель повинен знайти ті методи та засоби навчання, які непомітно та водночас цікаво стимулюватимуть їх розвиток та зацікавленість у навчанні. Саме в цьому випадку нам і допоможе казка. У молодшому шкільному віці діти сприймають все в образах та картинках. Таким чином, в учнів початкових класів можна викликати пізнавальні інтереси.

Українські педагоги та мислителі приділяли значну увагу казці як предмету виховання дітей. В. Сухомлинський казав: «Створення казок є засобом розумового й естетичного розвитку дітей» [5, с.35].

Серед педагогів на сучасному етапі казку та її педагогічні можливості досліджували І. Корнійчук, М. Лещенко, В. Бойченко та інші. Зокрема, С. Козоріз у своєму дослідженні описав нестандартні види роботи над казкою. У роботах В. Бойченко розкрито значення казки у вихованні полікультурної особистості молодшого школяра. Однак проблема використання казки у навчально-виховному процесі початкової школи на сьогодні залишається недостатньо вивченою і потребує глибокого аналізу.

Мета статті полягає в розкритті особливостей та методики використання казки у процесі навчання.

Читаючи казки народів світу, діти знайомляться з іншими культурами та дізнаються про різноманітність бажань, мрій та проблем людей з усього світу. Інколи зміст казок для дітей є не дуже зрозумілим. Саме для того, щоб діти завжди розуміли її зміст, казка має містити в собі наступні чотири характеристичні особливості:

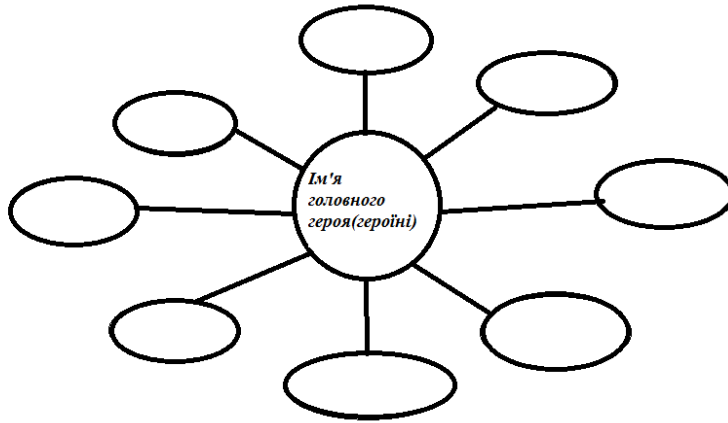
1. Навіть якщо зло ніколи не перемає добро, воно завжди і скрізь присутнє, тому потрібно вміти боротися з ним.
2. Добро завжди перемає зло, але цим добром повинні бути розум, хоробрість, чистота думок та доброта.
3. Образи головних героїв повинні бути наповненими магічністю та своєрідною романтичністю.
4. Магічна сила, що присутня в сюжеті, доволі обмежена, і тому може змінити лише зовнішні умови.

На перший погляд, це примітивні та нічим непримітні властивості, та саме вони, завдяки художнім образам в казці, «побудують» фундамент для формування дитячої особистості. Діти ж пізнають дані властивості в народних казках завдяки роботі в групах, читання казки в класі, що, звичайно ж, керується учителем, та іншим видам аналізу фольклорної творчості. Учні знаходять подібні та відмінні риси у структурі варіацій однієї і тієї ж народної казки. Особливу увагу дітей притягує робота зі вже давно відомими нам народними казками, такими як «Попелюшка» Братів Грімм, «Йех-Шен» А. Луї. А також такі казки як «Попелюшка, або маленький кришталевий черевичок» Ч. Перольта, «Парчевий черевичок та інші в'єтнамські казки» Л. Д. Вунга та «Василина Прекрасна» Б. Зворикіна. Саме ці казки допомагають пізнати наш, реальний, світ через казковий. Герої ніби вигадані, життєві ситуації не схожі на реальні, та сенс кожної казки примушує кожного, хто її читає замислитись над даною ситуацією, що представляється в казці. Адже коли дитина ознайомлюється з казкою, її свідомість вже формує основу особистості дитини.

Діти в початкових класах повинні навчитись аналізувати казку та її героїв, описувати їх характер та виражати думку про того чи іншого героя (або його дії). В цьому учням допоможуть наступні таблиці та схеми, розроблені згідно їх віковими здібностями.

1. Схема аналізу характеристичних відмінностей героїв твору «Сонечко» (схема 1). Принцип роботи: в середньому крузі дитина повинна написати ім'я героя, якого буде характеризувати, в «хмаринках», що навколо - особистісну характеристику образу героя (риса характеру, добрі чи погані вчинки, тощо). Зазвичай потрібно накреслити дві таких схеми: перша - для позитивного героя, друга - для негативного. Даний спосіб аналізу твору підходить для учнів 2-4 класів.

Схема аналізу характеристикних особливостей героїв твору

2. Ще один чудовий спосіб роботи дитини над твором - це поетапно розподілена робота. Виділяють три основні етапи роботи над твором:

- Читання вголос та складання плану за структурою оповідання (таблиця 1).

Таблиця 1.

План твору

➤	Заголовок оповідання
➤	Місце дії (де відбуваються основні події)
➤	Головні герої (герої, навколо яких відбуваються основні події)
➤	Проблематика твору
➤	Основні дії: 1.
2.	
➤	Розв'язка, фінал твору

- Читання вголос та переказ казки з різних культур для виявлення подібних та відмінних рис у змісті казок.
- Заповнення порівняльної таблиці усім класом після дискусії між учнями. Елементи порівняльної таблиці охоплюють структуру казок та забезпечують можливість

порівнювати варіанти казок одночасно (таблиця 2).

Таблиця 2.

Назва казки	Країна, в якій казка створю валаць	Головні герої твору	Характеристика кожного героя	Магічні символи	Подальша доля позитивних персонажів	Подальша доля негативних героїв

Даний алгоритм аналізу твору допоможе дитині легко адаптуватися до візуального порівняння структури казки в її різних культурних варіаціях. Також дані таблиці слугують цінним матеріалом ознайомлення дітей не тільки з однаковою структурою творів, а й зі звичаями, традиціями, символами та віруваннями різних народів світу, зображених у казках, оповіданнях [5, с.127-129].

Список використаної літератури:

1. Бойченко В.В. Полікультурне виховання молодших школярів у навчально-виховному процесі школи: дис.. канд. пед. наук: 13.00.07/ Бойченко Валентина Василівна.-Умань, 2006. - 184с.
2. Козоріз С.О. Нестандартні форми роботи над казкою / С.О. Козоріз // Початкове навчання та виховання. - 2004. - №11. - С.4-11.
3. Корнійчук І. Із скарбниць казкарів світу: Урок читання у 2 класі / І. Корнійчук // Освітнин. - 2001. - №2. - С. 9.
4. Лещенко М. Шкільне життя, казковий світ та особистість учня / М. Лещенко // Шлях освіти. - 2002. - №2. - С.28 - 32.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. - 1988. - С.272.